

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра
з теми «АНТОНІМ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗПАСУ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ»

Виконала: здобувачка 2 курсу, РО1-М19 групи

Спеціальності 013 Початкова освіта

Крива Оксана Зеновіївна

Керівник: Гудима Н.В., кандидат філологічних наук,

доцент, завідувач кафедри

теорії та методик початкової освіти

Рецензент: Бабюк Т.Й., кандидат педагогічних

наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АНТОНІМІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	12
1.1. Науково-методичні засади основ лексикології в початковій школі.....	12
1.2. Антоніми як засіб збагачення словникового запасу молодших школярів	18
1.3. Особливості словникової роботи в початковій школі	26
1.4. Огляд сучасних педагогічних технологій збагачення словникового запасу молодших школярів	32
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ АНТОНІМІВ.....	40
2.1. Аналіз програми та чинних підручників з української мови щодо розвитку словникового запасу учнів засобами антонімів	40
2.2. Система вправ і завдань для роботи над збільшенням словникового запасу молодших школярів	42
2.3 Організація, зміст і перевірка ефективності експериментального дослідження	63
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Потреба у збагаченні словникового запасу молодших школярів засобами антонімів визначила необхідність розробки ефективної системи вправ і завдань відповідно до сучасних педагогічних технологій на уроках української мови в початкових класах. Теоретичне осмислення основ методики роботи над збагаченням словникового запасу, узагальнення передового досвіду вчителів початкової школи, педагогічний експеримент і його результати підтвердили актуальність нашої проблеми.

Відповідно до Концепції «Нова українська школа» [39] мовна освіта спрямована на становлення і розвиток національно-мовної особистості, яка має вільно володіти нормами усної і писемної формами літературної мови, цілеспрямовано і майстерно використовувати мовні засоби в різних мовленнєвих ситуаціях, дотримуючись комунікативного кодексу.

В умовах реформування освітнього простору, спираючись на вимоги Державного стандарту початкової школи [24], актуальності набуває проблема формування комунікативної компетентності учнів. Адже метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток здатності спілкуватися для духовного, культурного і національного самовираження. Основу комунікативної компетентності складає лексична компетентність, яка передбачає єдність знань, умінь і навичок.

Багатство словникового запасу людини – ознака її високого інтелектуального розвитку. Розвинути мову в дитини – це значить домогтися, щоб вона була змістовною, чіткою, ясною, правильною. Сформувані повноцінні мовні вміння молодших школярів неможливо без постійної уваги до досконалості їх словника, кількісного і якісного збагачення лексичного запасу.

Тому значну увагу слід приділяти роботі зі збагачення, уточнення та активізації словникового запасу учнів. Репрезентований вид діяльності створює сприятливі умови щодо розвитку комунікативної компетентності та формування творчої діяльності школярів: дитина зможе вільно творити, цікаво

висловлювати свої думки в усній і писемній формі, упевнено почуватиметься в різних ситуаціях мовлення, стане соціально активною особистістю.

Ураховуючи зміни у навчальній програмі початкової школи [57], спрямуванням освітнього процесу в початковій школі є різнобічний розвиток особистості дитини, відповідно до її вікових та індивідуальних особливостей. Формування в учнів успішності навчання сприяють загальнокультурні і морально-етичні цінності, ключові і предметні компетентності, життєві і соціальні навички. Саме тому ми повинні широко використовувати в освітньому процесі новітні технології, що відповідають запитам сьогоденного суспільства.

В освітньому просторі існує певна складність формування лексичної компетентності у молодших школярів, зумовлено це її багатоаспектністю: збагачення словникового запасу учнів на різних етапах мовленнєвого розвитку (Н. Гавриш, Н. Голуб, В. Тихоша та ін.); комунікативний аспект вивчення мови (А. Богуш, Л. Варзацька, Н. Гавриш, Т. Ладиженська, В. Мельничайко, К. Пономарьова, Л. Попова та ін.). У працях низки авторів убачаємо необхідність у збагаченні та розширенні лексичного запасу молодших школярів з метою формування лексичної компетентності учнів.

Розробкою питань розвитку мовлення школярів загалом і збагачення їх словникового запасу зокрема приділяли увагу психологи, мовознавці та методисти. Проте ці вчені досліджували переважно загально-методичні аспекти активізації та розвитку активного й пасивного словника учнів різного віку і майже не зосереджували увагу на виявленні ролі використання антонімів як одного з ефективних засобів збагачення словникового запасу молодших школярів.

Питанням використання антонімів на уроках української мови в початковій школі займалися М. Вашуленко, О. Біляєва, О. Мельничайко, Н. Васильківська, С. Дубовик, Л. Варзацька, Л. Скуратівський, Л. Айдарова, В. Зайцева, М. Дорошенко, Г. Люблінська, М. Львов, В. Рудаєва., Л. Саркісова,

О. Хорошковська, Л. Варзацька, М. Пентилюк, К. Пономарьова, О. Савченко та інші.

Аналіз чинних підручників з української мови для молодших школярів дає змогу стверджувати, що у них відсутні теоретичні відомості про антоніми, і тільки деякі вправи, спрямовуючи учнів на засвоєння певного орфографічного правила, мають завдання на групування слів, протилежних за значенням.

Вивченням специфіки психолого-педагогічних засад роботи у процесі збагачення словника молодших школярів займалися такі вчені, як Л. Виготський, М. Жинкін, І. Синиця, О. Леонт'єв, В. Мухіна, Г. Ушакова, Г. Рамзаєва, Н. Воскресенська, К. Ушинський, Г. Сніткіна, Г. Костюк, О. Колеснікова, Б. Пасов, В. Царькова, Д. Тихомиров, Е. Палихатин, Н. Ростікус, Л. Соловець, Л. Шевцова, Г. Шелехова, Н. Бабич, І. Білодіда, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюха, К. Климова, А. Коваль, Л. Мацько та інші.

У свій час К. Ушинський зазначав, що «рідна мова є скарбницею всіх людських знань» [18, с. 225]. Будь-яке розуміння, на думку вченого, «...починається зі слова, крізь нього проходить і до нього повертається» [18, с. 225].

Окреслена проблема й сьогодні викликає інтерес, оскільки антоніми є одним із важливих явищ у лексичній системі мови, вони відіграють важливу роль у збагаченні словникового запасу молодших школярів.

Актуальність дослідження зумовлена потребою в умовах національного відродження суспільства підвищити ефективність освітнього процесу на уроках української мови, знати вагомі засоби педагогічного впливу на особистості учнів, а також розвинути їхній словниковий запас засобами антонімів за допомогою сучасних педагогічних технологій навчання.

Мета роботи – вивчити й узагальнити досвід використання антонімів на уроках української мови з метою збагачення словникового запасу молодших школярів, розробити ефективну систему вправ і завдань для розвитку словникового запасу молодших школярів на уроках української мови за

допомогою сучасних педагогічних технологій та експериментально перевірити запропоновану методику.

Гіпотеза дослідження: якщо ефективно використовувати запропоновані педагогічні технології для розвитку словникового запасу молодших школярів засобами антонімів на уроках української мови в початкових класах, то це сприятиме підвищенню якості знань школярів, формуванню їхньої національної свідомості, пізнавальної активності та комунікативно-мовленнєвих умінь.

Відповідно до мети, визначено такі **завдання дослідження:**

- 1) здійснити теоретичний аналіз наукових джерел (психологічних, педагогічних, дидактичних) із досліджуваної проблеми;
- 2) проаналізувати стан роботи з використання антонімів на уроках української мови в початкових класах як засобу розвитку словникового запасу молодших школярів;
- 3) розробити вправи, ігри та завдання інноваційного характеру, спрямованих на розвиток словникового запасу школярів, а також формування вміння доцільно використовувати антоніми у власному мовленні;
- 4) укласти словничок антонімів для учнів початкових класів;
- 5) на основі експериментального дослідження виявити та дослідити місце, роль, а також особливості використання антонімів на уроках української мови в початкових класах як засобу розвитку словникового запасу школярів.

Об'єктом дослідження є освітній процес у закладах загальної середньої освіти.

Предметом дослідження – педагогічні технології на уроках української мови під час вивчення антонімів як засобу розвитку та збагачення словникового запасу молодших школярів.

Організація дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі навчально-виховного комплексу № 14 у складі спеціалізованої загальноосвітньої школи I ступеня з поглибленим вивченням англійської мови та гімназії м. Кам'янця-Подільського (основна й контрольна підгрупа). У ньому

брали участь учні 3-Г та 3-А класів (в основній 28 учнів, контрольній – 29 учнів).

Основними методами дослідження стали: теоретичний аналіз наукових джерел (психологічних, педагогічних, дидактичних) із досліджуваної проблеми; аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація емпіричних і теоретичних даних; метод спостереження, вивчення та узагальнення передового досвіду вчителів-практикантів; бесіди з учнями (для виявлення зацікавленості у виконанні завдань з антонімами). Основним був педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний). Під час експериментальної роботи використовувалися методи статичної обробки даних спостереження та експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше комплексно проаналізовано застосування педагогічних технологій з метою розвитку словникового запасу молодших школярів засобами антонімів у теоретичному та методичному аспектах, що дало змогу виявити найдоцільніші з них і розробити комплекс вправ різного характеру, спрямованих на вивчення антонімів.

Теоретичне значення. Результати роботи допоможуть у розробці питань теорії розвитку словникового запасу молодших школярів засобами антонімів, зокрема його застосування на уроках української мови в початкових класах.

Практичне значення наукової роботи полягає у можливості впровадження в практику початкової школи розробленої системи вправ і завдань, спрямованих на вивчення антонімів (зокрема при складанні планів-конспектів уроків і розробки позакласних заходів), вишівських курсах зазначеної проблематики, для написання студентських курсових і дипломних робіт.

Апробація роботи. Основні положення і результати представлено на 2-х міжнародних, 8-всукраїнських і 4-х регіональних конференціях:

- міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Неперервна педагогічна освіта: стан, проблеми, перспективи» із доповіддю «Вивчення антонімів у Новій українській школі» (24 квітня 2020 року, м. Умань);

- VI міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» із доповіддю «Наступність у формуванні лексичних навичок дошкільників і молодших школярів засобами антонімії» (16-17 квітня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський);

- II всеукраїнській науково-практичній конференції «Технології виховання і розвитку дітей в умовах сучасного закладу дошкільної освіти» із доповіддю «Наступність у роботі над антонімами на заняттях із розвитку мовлення та на уроках навчання грамоти» (29 вересня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський);

- всеукраїнській онлайн-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» із доповіддю «Практично-мовленнєве спрямування вивчення антонімів у сучасній початковій школі» (15-16 жовтня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський);

- IV всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії» із доповіддю «Здатність учителя початкової школи до збагачення словникового запасу молодших школярів антонімами» (28-29 жовтня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський);

- всеукраїнській інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» із доповіддю «Мозговий штурм» як один із інтерактивних методів вивчення антонімів у початковій школі» (24-25 жовтня 2019 року, м. Кам'янець-Подільський);

- науково-практичній інтернет-конференції молодих науковців та студентів «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» із доповіддю «Карусель» як один із інтерактивних методів вивчення антонімів у початковій школі» (2019 рік, м. Івано-Франківськ, м. Бердянськ, м. Вінниця, м. Кам'янець-Подільський, м. Київ, м. Кропивницький, м. Мукачеве, м. Полтава, м. Умань, м. Херсон);

- IV всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні

технології навчання» із доповіддю «Збагачення словникового запасу молодших школярів засобами антонімів» (18-19 березня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський);

- всеукраїнській науково-практичній конференції «Інновації в освітньому процесі: методологія, тенденції, технології» із доповіддю «Антоніми на уроках української мови як один із засобів збільшення словникового запасу молодших школярів» (22 травня 2020 року, м. Ізмаїл);

- III всеукраїнській науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» із доповіддю «Збагачення словникового запасу молодших школярів під час засвоєння граматико-орфографічних знань» (15-16 лютого 2020 року, м. Кам'янець-Подільський);

- науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2016-2017 навчальному році із доповіддю «Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів» (23-24 вересня 2017 року, м. Кам'янець-Подільський);

- науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2017-2018 навчальному році із доповіддю «Використання іншомовної лексики як засіб формування лексичної компетентності молодших школярів» (23-24 вересня 2018 року, м. Кам'янець-Подільський);

- науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2018-2019 навчальному році із доповіддю «Диференційовані технології навчання як засіб вивчення антонімів у початковій школі» (23-24 вересня 2019 року, м. Кам'янець-Подільський);

- науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2019-2020 навчальному році із доповіддю «Антоніми як засіб збагачення словникового запасу молодших школярів» (23-24 вересня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський).

Опубліковано статті: «Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана

Огієнка (Випуск 13, 2017 рік); «Диференційовані технології навчання як засіб вивчення антонімів у початковій школі» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Випуск 15, 2019 рік); «Використання іншомовної лексики як засіб формування лексичної компетентності молодших школярів» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Випуск 14, 2018 рік), «Теоретичні основи вивчення антонімів у початковій школі» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Випуск 16, 2020 рік). Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2019-2020 рр.).

Обсяг і структура дослідження: робота складається зі вступу, основної частини, що має два розділи, висновків, списку використаних джерел (85 позицій) та додатків. Повний обсяг роботи становить 100 с., основна частина – 80 с.

Зміст роботи. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, гіпотезу та завдання, об'єкт і предмет наукових спостережень, методи вивчення матеріалу, новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади вивчення антонімів у початкових класах» висвітлено загальні питання психолого-педагогічних особливостей розвитку словникового запасу молодших школярів засобами антонімів; проаналізовані сучасні педагогічні технології розвитку словникового запасу молодших школярів на уроках української мови.

Другий розділ «Технології розвитку словникового запасу молодших школярів засобами антонімів» охоплює 3 підрозділи. Завдання цього розділу дослідити використання педагогічних технологій з метою розвитку і збагачення словникового запасу молодших школярів засобами антонімів на уроках

української мови в початкових класах; пояснити та обґрунтувати результати експериментального дослідження, подати методичні рекомендації виявлення можливостей учнів початкових класів під час упровадження вправ і завдань для роботи з антонімами на уроках української мови.

У висновках підбито підсумки здійсненого теоретичного й емпіричного дослідження.

ВИСНОВКИ

У дослідженні з'ясовано, що розвиток та збагачення словникового запасу молодших школярів на уроках української мови має значне загальноосвітнє і практичне значення. На підставі проаналізованих підручників з української мови та навчальних програм для закладів загальної середньої освіти констатуємо, що представлених у чинних підручниках вправ та завдань із метою розвитку словникового запасу молодших школярів засобами антоніми недостатньо.

Під час розробки вправ, ігор та завдань інноваційного характеру, спрямованих на розвиток словникового запасу школярів, у роботі виокремлено ефективну методику розвитку словникового запасу молодших школярів засобами антонімів із використанням сучасних педагогічних технологій. Це дало змогу усвідомити, для чого потрібно використовувати такі вправи та завдання на уроці української мови і тим самим сформувати свідому активність у навчанні кожної дитини.

Для того, щоб розвивати словниковий запас школярів засобами антонімів проведено дослідження, у якому обґрунтовано можливість навчання української мови учнів початкових класів за допомогою вправ та завдань, які були спрямовані на розвиток словникового запасу молодших школярів.

Аналіз констатувального зрізу дав змогу зробити висновок про недостатній рівень комунікативних умінь учнів початкових класів, що не сприяє розвитку словникового запасу школярів. Молодші школярі не одержують належних знань для розвитку вільного спілкування, що обмежує їхній словниковий запас.

Для перевірки ефективності пропонованої системи роботи над збагаченням знань дітей з української мови в процесі роботи було застосовано метод контрольних робіт. Регулярно проводилися різні види перевірки знань: усне опитування, самостійні й індивідуальні роботи. Це дозволило визначити рівень сформованості в учнів умінь і навичок спілкування українською мовою,

перевірити ефективність методики збагачення словникового запасу школярів творчими вправами і завданнями, проаналізувати словниковий запас учнів, зіставити результати роботи в експериментальному класі. Зрізові роботи посідали вадливе місце в системі контролю за експериментальним навчанням. Зіставлення одержаних результатів у контрольній та експериментальній групі засвідчило значне підвищення якості умінь учнів в експериментальній підгрупі.

Дослідження підтверджує, що використання педагогічних технологій розвиває словниковий запас школярів, формує комунікативну компетентність, активізує активний словник учнів та покращує їх знання з української мови.

Запропонована система вправ і завдань складає основу дидактичної мети експериментального навчання, результатом якого є стійкий інтерес учнів до вдосконалення культури спілкування, розвиток словникового запасу молодших школярів засобами антонімів, підвищення якості знань молодших школярів та активної діяльності всіх учнів на уроці.

Експериментальні дані підтверджують, що під час навчання української мови мало уваги приділяється застосуванню вправ і завдань для розвитку словникового запасу молодших школярів засобами антонімів.

На основі вищезазначеного висновковуємо, що антоніми слугують збагаченню словникового запасу молодших школярів та можуть бути використані у процесі комунікації. Завдяки їм мова стає образною, емоційно та стилістично забарвленою.

Отже, проблема ефективності використання педагогічних інноваційних технологій у процесі роботи над антонімами на уроках української мови в початкових класах є актуальною. Однак не всі аспекти та методичні розробки з цієї проблематики достатньо висвітлено у сучасних зарубіжних та українських дослідженнях, що й визначає предмет нашої подальшої роботи. Запропонована система вправ і завдань над антонімами відкрита для вивчення на всіх предметах початкового курсу, що дасть змогу глибше й детальніше охарактеризувати та змодельовати сучасну методику початкового навчання в умовах Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аноніми. «Learning.ua». Режим доступ:
<https://learning.ua/tag/%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B8>
2. Бабаян Ю.О. Тенденції оновлення змісту початкової освіти в сучасній Україні. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Вип. 28 (1-2020). Київ : Міленіум, 2020. С. 108-116.
3. Баліцька Н.Г. До питання вивчення антонімів у початкових класах. Режим доступ:
https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/5/visnuk_17.pdf
4. Батраченко К.Г. Розвивальні ігри та інтерактивні вправи на уроках української мови в початкових класах. *Початкове навчання та виховання*. 2019. № 7-8. С. 25-34.
5. Березнюк Н.О. Слова, близькі за значенням (синоніми). Редагування тексту. Ознайомлення з фразеологізмами. Урок української мови за технологією розвитку критичного мислення у 3-му класі. *Початкове навчання та виховання*. 2018. № 33. С. 16-18.
6. Бібік Н.М. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
7. Боднар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
8. Будна Н., Головка З., Бабовал Т. Словник учня початкових класів. Синоніми, антоніми, морфеми. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан. 2009. 160 с.
9. Букатов В.М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор: посібник. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2004. 126 с.

10. Вашуленко М.С. Дубовик С.Г. Українська мова підручник для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою. Київ : Освіта, 2012. 160 с.
11. Вашуленко М.С. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів. *Початкова школа*. 2009. №1. С. 16-17.
12. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навч. посіб. Київ : Літера ЛТД, 2012. 364 с.
13. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. посіб. Київ : Освіта, 2006. 268 с.
14. Вашуленко М.С., Дубовик С.Г. Українська мова підручник для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою. Київ : Освіта, 2015. 192 с.
15. Вашуленко М.С., Мельничайко О.І., Васильківська Н.А. Українська мова підручник для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою. Київ : Освіта, 2013. 192 с.
16. Венжинович Н.Ф. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб. Київ : Знання, 2008. С. 60.
17. Вітковська Л. Розвиток дослідницьких навичок молодших школярів під час засвоєння словникових слів. *Початкова школа*. 2017. № 6. С.10-12.
18. Волинь літературна: наші сучасники: Зб. матеріалів про письменників Волині, членів Національної спілки письменників України. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – 340 с.
19. Губарева С. Вправи для розвитку критичного мислення. *Початкова школа*. 2019. № 11. С. 21-22.
20. Гудима Н. Підготовка вчителя Нової української школи на засадах компетентнісного підходу. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Вип. 25 (2-2018). Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2018. С. 202-208.
21. Гудима Н., Крива О. Діяльнісно-мовленнєвий підхід до вивчення антонімів у початковій школі. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Київ : Міленіум, 2020. Випуск 2. С 57-62.

22. Гудима Н.В. Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Друк-сервіс, 2018. 168 с.
23. Гудима Н.В., Мелєкєсцева Н.В. Глумачний словник шкільної лексики (початкова школа). Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. 120 с.
24. Державний стандарт початкової освіти. *Учитель початкової школи*. 2018. №4. С. 40-42.
25. Діхтяренко О. Антоніми. Урок української мови, 3 клас. *Початкова школа і сучасність*. 2016. № 10. С. 25-28.
26. Забашина Н.О. Виховна робота в групі продовженого дня в 1-4 класах. Київ : Веселка, 2009. 125 с.
27. Зелена Л.Є. Дидактичні ігри на формування навичок читання. *Початкове навчання та виховання*. 2019. № 16-18. С. 43-45.
28. Зиммельдінова А.С., Проць М.М. Методика викладання української мови в початкових класах: метод. посіб. Дрогобич : Посвіт, 2007. С. 74-75.
29. Іванчук М., Олійник М. Розвиток особистісного потенціалу молодшого школяра в умовах інтегрованого навчання. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Вип. 26 (1-2019). Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 254-260.
30. Ігнатенко О.С. Розробка уроку «Антоніми. Спостереження за роллю антонімів у тексті» з української мови у 3-му класі. Режим доступ: https://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/46181/
31. Каніщенко А.П. Лекційно-практичний курс із дисципліни «Методика навчання української мови в початковій школі» Книга 2 (розділи «Методика навчання грамоти», «Методика літературного читання»). Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 256 с.
32. Каніщенко А.П. Лекційно-практичний курс із дисципліни «Методика навчання української мови в початковій школі» (розділи «Методика вивчення

мовної теорії», «Методика розвитку усного та писемного мовлення»). Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 176 с.

33. Карпалюк В.С., Каньоса П.С., Карпалюк Н.В. Українська мова. Лексикологія. Фразеологія. Словотвір: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М.І., 2010. 240 с.

34. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови : навч. посіб. Тернопіль: Астон, 2008. 287 с.

35. Ковальова Н.В. Сучасна школа. Сучасний урок. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі. Режим доступ: https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/30549/

36. Козінцева Т. Критичне мислення як засіб формування та розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2018. № 2. С. 10-13.

37. Козіцька М. Урок української мови, 2 клас. *Початкова школа*. 2020. № 7. С. 40-42.

38. Коляда Т.В. Синоніми. Антоніми. Режим доступ: https://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/69043/

39. Концепція Нової української школи. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

40. Красоткіна Н. Яким має бути урок української мови. *Початкова школа*. 2020. № 7. С. 55-57.

41. Крехно Т.І. Словничок антонімів і омонімів. 1-4 класи. Харків : Вид-во «Ранок», 2011. 96 с.

42. Крива О.З. Використання іншомовної лексики як засіб формування лексичної компетентності молодших школярів. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Вип. XIV Київ : Міленіум, 2018. С. 100-103.

43. Крива О.З. Диференційовані технології навчання як засіб вивчення антонімів у початковій школі. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Київ : Міленіум, 2019. Вип. XV. С 135-138.

44. Крива О.З. Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Вип. XIII. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк-Сервіс», 2017. С. 144-147.

45. Крива О.З. Теоретичні основи вивчення антонімів у початковій школі. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Київ : Міленіум, 2020. Вип. XVI. С 162-165.

46. Крюкова О. Урок української мови, 2 клас. *Початкова школа*. 2019. № 5. С. 20-24.

47. Купіна І.О. Словник синонімів, антонімів, омонімів. 1-4 класи. Харків : Видавничий дім Весна, 2016. 96 с.

48. Лаврів Н. Методи розвитку критичного мислення у молодших школярів. *Початкова школа*. 2019. № 12. С. 32-34.

49. Лакісова В.М. Слова, протилежні за значенням (антоніми). Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/39533/

50. Лесіна О.В., Телячук В.П. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі. Харків : Вид. група «Основа»: «Тірада+», 2007. 112 с.

51. Лотіцька А. Організація дистанційного навчання у початковій школі (Методичні рекомендації). *Початкова школа*. 2020. № 7. С. 1-8.

52. Маркова К.І. Словникова робота на уроках української мови в початкових класах. Режим доступу:

https://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/6257/

53. Мартіна О. Діалогічне мовлення як засіб формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. *Педагогічна освіта: теорія і*

практика. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Вип. 27 (2-2019). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 375-380.

54. Марченко Т. Проектна діяльність як засіб формування компетентностей в учнів початкової школи. *Початкова школа. 2017. № 7. С. 44- 45.*

55. Митник О., Сінельнікова Н. Комп'ютерні засоби становлення творчої особистості молодшого школяра у процесі навчання. *Початкова школа. 2017. № 3. С. 19-22.*

56. Моцик Р., Моцик Н. Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках у початкових класах. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Вип. 20 (1-2016). Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 239-244.*

57. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів зі змінами (1 – 4 класи). Тернопіль : Мандрівець, 2015. 256 с.

58. Одинцова Г.С., Кодлюк Я.П. Цікаве мовознавство для молодших школярів : посібник для вчителя початкових класів. Київ : Наш час, 2006. 123 с.

59. Палагюк Л.В. Уявлення про слова, що називають ознаки предметів. *Початкове навчання та виховання. 2019. № 7-9. С. 52-54.*

60. Пентиліук М.І., Караман С.О., Горошкіна О.М. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підруч. для студентів. Київ : Ленвіт, 2004. 400 с.

61. Підлужна Г. Компетентісний підхід до розвитку комунікативних умінь молодших школярів на уроках української мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Вип. 26 (1-2019). Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 363-369.*

62. Побережна О. Урок української мови в 4 класі. *Початкова школа. 2020. № 2. С. 15-20.*

63. Полюга Л.М. Повний словник антонімів української мови. 4-те вид. Київ : Довіра, 2008. 510 с.
64. Понамарьова К.І. Українська мова та читання: Підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах). Частина 1. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.
65. Понамарьова К.І. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах). Частина 1. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.
66. Приходько А. Вивчаємо словникові слова. *Початкова школа*. 2018. № 11. С. 22-23.
67. Романюк С.З., Піц І.І. Методика викладання української мови в початкових класах. Семінарські заняття : Навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т., 2012. 128 с.
68. Романюк С.З., Піц І.І. Практикум з методики навчання української мови: навчання грамоти : навч.-метод. посібник. Чернівці-Вижниця : Черемош, 2014. 210 с.
69. Рудь О.Л. Комплексний словник-довідник з української мови для учнів початкових класів. Київ : Літера ЛТД, 2019. 400 с.
70. Русанівський В.М., Тарасенко О.О., Зяблюк М.П. Українська мова: Енциклопедія. 2-ге вид. Київ : Вид-во «Укр. Енцикл.» ім. М.П Бажана, 2010. 824 с.
71. Сакалюк Олена. Розвивальні ігри та вправи у навчально-виховному процесі. *Початкова школа*. 2019. № 10. С. 48-50.
72. Сібільова А., Зданевич Н. Диференційовані завдання з української мови для 2 класу. *Початкова школа*. 2018. № 1. С. 14-17.
73. Сіранчук Н. Лінгводидактичні принципи формування лексичної компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2017. № 1. С. 47-49.
74. Скоблікова О.В. Формування літературної компетентності учнів початкових класів. *Початкове навчання та виховання*. Харків : Вид. група «Основа», 2014. 112 с.
75. Скрипченко О.В. Вікова та психологічна психологія: навч. посіб. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.

76. Собко В.О., Демидчик Г.С., Вишник О.О. Словник синонімів, антонімів і найпоширеніших фразеологізмів для учнів початкових класів. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2014. 136 с.

77. Телечук В.П., Лесіна О.В. Інноваційні технології в початковій школі. Харків : Видавнича група «Основа», 2008. С. 6-7.

78. Ткаченко Н.Д. Розробка уроку «Слова протилежні за значенням (антоніми)» з української мови в 3-му класі. Режим доступу: https://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/53591/

79. Федорчук В.В. Педагогічні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець П.П. Золейко Д.Г., 2014. 268 с.

80. Федорчук Е.І. Сучасні педагогічні технології: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : АБЕТКА, 2006. С. 57-58.

81. Чепіль М.М., Дудник Н.З. Педагогічні технології: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 224 с.

82. Шамрило О.Г. Формування мовленнєвої компетентності першокласників засобами дидактичної гри. *Початкове навчання та виховання*. 2019. № 34-35. С. 5-32.

83. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: навч. посіб. Київ : Вища школа, 2007. 823 с.

84. Шумей І. Сучасна українська літературна мова. Лексика і Фразеологія: навч. посіб. Дрогобич : Посвіт, 2005. 100 с.

85. Ющук І.П. Українська мова. Київ : Либідь, 2004. 640 с.